

МУҒАЛЛИМ ҲАМ ЎЗЛИКСИЗ БИЛИМЛЕНДИРИҲ

Илимий-методикалық журнал № 1

Нөкис - 2022

МУГАЛЛИМ ХЭМ ҮЗЛИКСИЗ БИЛИМЛЕНДИРИҮ

ISSN 2181-7138

№ 4 - 2022 жыл

Илимий-методикалық журнал

Редактор:

А. Тилегенов

Редколлегия ағзалары:

Мақсет АЙЫМБЕТОВ

Нағмет АЙЫМБЕТОВ

Байрамбай ОТЕМУРАТОВ

Кеңесбай АЛЛАМБЕРГЕНОВ

Алишер АЛЛАМУРАТОВ

Дилшодхўжа АЙТБАЕВ

Тўлкин АЛЛАЁРОВ

Умида БАҲАДИРОВА

Фархад БАБАШЕВ

Асқар ДЖУМАШЕВ

Гулнара ЖУМАШЕВА

Мырзамурат ЖУМАМУРАТОВ

Асқарбай НИЯЗОВ

Сабит НУРЖАНОВ

Уролбой МИРСАНОВ

Бахтиёр РАХИМОВ

Арзы ПАЗЫЛОВ

Барлыкбай ПРЕНОВ

Қаххор ТУРСУНОВ

Тажибай УТЕБАЕВ

Саодат ТОШТЕМИРОВА

Амангелди УТЕПБЕРГЕНОВ

Ризамат ШОДИЕВ

Зафар ЧОРШАНБИЕВ

Дўстназар ХИММАТАЛИЕВ

Гулрухсор ЭРГАШЕВА

Шөлкемлестириўшилер:

Қарақалпақстан Республикасы

Халық билимлендириў

Министрлиги, ӨЗПИИИ

Қарақалпақстан филиалы

Өзбекстан Республикасы

Министрлер Кабинети

жанындағы Жоқарғы

Аттестация Комиссиясы

Президиумының 25.10.2007

жыл (№138) қарары менен

дизимге алынды

**Қарақалпақстан Баспа сөз хэм
хабар агентлиги тәрәпинен
2007-жылы 14-февральдан дизимге
алынды №01-044-санлы гуўалық
берилген.**

Мәнзил: Нөкис қаласы,

Ерназар Алакөз көшеси №54

Тел.: 224-23-00

e-mail: uzniipnkkf@umail.uz,

mugallim-pednauk@umail.uz

www.mugallim-uzliksiz-bilim.uz

Журналға келген мақалаларға жуўап қайтарылмайды, журналда жарияланған мақалалардан алынған үзиндилер «Мугаллим хэм үзликсиз билимлендириў» журналынан алынды, деп көрсетилиўи шәрт. Журналға 5-6 бет көлеминдеги материаллар еки интервалда TIMES NEW ROMAN шрифтинде электрон версиясы менен бирге қабыл етиледі. Мақалада келтирилген мағлыўматларға автор жуўапкер.

МАЗМУНЫ

ТИЛ ХЭМ ЭДЕБИЯТ

Ташпулатова Д. Ўзбек тилшунослигида афоризмларнинг ўрганилиши	4
Авазматова М.М. ОТМ филологик йўналишларда анъанавий ва онлайн тарзда инглиз тилини ўқитишнинг ўзига хос хусусиятлари	8
Турабоева С.З. “Дўст” ва “Бегона” концептларининг гендер хосланиши	14
Буранова Н.Ш. Анализ повести Г. Гуляма «Озорник» на уроке внеклассного чтения в 6 классе	19
Qodirov S.S. Analysis of names in travel texts	23

ПЕДАГОГИКА, ПСИХОЛОГИЯ

Тайлакова Г.Б. Мактабда АКТ воситаларидан фойдаланишнинг афзалликлари	27
Тўланов М.Қ. Глобаллашув ва ёшлар маънавияти	31
Nematjonova Yu. Oliy ta'lim tizimining rivojlanishida jahon tajribasining o'ziga xos tutgan o'rni	35
Зияева М. Талабалар ижтимоий фаоллигини такомиллаштириш мазмуни	41
Daminova G.B. Fanlararo aloqalarni tashkil etishda o'qituvchining roli	45
Vaxtiyurov R.M. Talabalarda o'quv motivatsiyasini shakllantirishning ijtimoiy-psixologik omillari	50
Islamova F.Sh. O'g'il bolani mustaqil hayotga tayyorlashda badiiy ta'lim va tarbiyaning o'ziga xosligi muhim zaruriyat sifatida	54
Обидов Ж.Ф. Талабаларда технологик детерминизм концепцияси асосларига доир билимларни ривожлантириш модели	57
Хо'jamberdiyeva M.N. Eydekologik tamoyillarni o'quv jarayoniga tatbiq etishning ilmiy-nazariy tahlili	60
Сирождидинова И.М. Кластер технологияси асосида бўлажак муҳандисларни касбий тайёргарлигини такомиллаштириш	65
Пулатова О.Х. Техник йўналишдаги ОТМ талабаларининг мулоқот маданиятини ривожлантиришнинг педагогик имкониятлари	69
Рахмонова Д.С. Таълим жараёнида интерфаол ўқитиш методлари асосида талабаларнинг креативлик қобилиятларини ривожлантириш	74
Якубова Б.Б. Талабаларни мустақил фикрлашининг психологик хусусиятлари	80
Alkarova F. Amaliy ko'nikmalarni faollashtirishning kasbiy tafakkurni shakllantirishdagi o'rni	84
Юсупова Р.Т. Социально-философские факторы формирования инженерного мышления у студентов	87
Очилова Ш. Роль креативной компетентности в педагогической деятельности	90
Хосилова Ф.Р. Профессиональная компетентность преподавателя РКИ, актуализируемая применением ИКТ	93
Khaitova Y.S. Problems of preparation of future teachers for pedagogical professional activity in continuing education	97
Elmuratova N.X., Badridinova A.A. The useful approaches of foreign language teaching	101
Kalinina O.N. The use of information and communication technologies in language teaching	104

салбий жиҳатларини аниқлаган ҳолда, уларни бартараф этиш йўлларини амалиётга татбиқ этишни тақозо этади. Мазкур тадқиқот ишида анъанавий ва онлайн таълимни таққослаб илмий таҳлил этилди, ҳамда уларнинг ижобий ва салбий тарафлари умумлаштирилди.

РЕЗЮМЕ

В данной статье рассматривается специфика традиционного и онлайн-преподавания английского языка в филологических направлениях высших учебных заведений. Известно, что существуют преимущества и недостатки традиционного и онлайн-образования, и эти особенности имеют свое положительное и отрицательное влияние на эффективность образовательного процесса. Это, в свою очередь, требует выявления негативных сторон обоих видов образования и реализации путей их устранения. В данной исследовательской работе было проведено сравнение и научный анализ традиционного и онлайн-образования, а также обобщены их плюсы и минусы.

RESUME

This article discusses the specific features of traditional and online teaching of English in higher education philological major. It is known that there are advantages and disadvantages of face-to-face and online education, and these features have their positive and negative impact on the teaching to be effective. In turn, this requires identifying the negative aspects of both types of education and implementing ways to eliminate them. This research paper compares and scientifically analyzes traditional and online teaching and summarizes their pros and cons.

“ДЎСТ” ВА “БЕГОНА” КОНЦЕПТЛАРИНИНГ ГЕНДЕР ХОСЛАНИШИ

Турабоева С.З.

Тошкент тиббиёт академияси инглиз тили ўқитувчиси

Таянч сўзлар: гендер, гендер лингвистикаси, гендер стереотипи, лингвокультурология, этимология, концепт.

Ключевые слова: гендер, гендерная лингвистика, гендерные стереотипы, лингвокультурология, этимология, концепт.

Key words: gender, gender linguistics, gender stereotyping, linguoculturology, etymology, concept.

Тилда инсон омили муаммосини тадқиқ этишга жиддий эътибор қаратилаётган бугунги даврда ўзбек ва инглиз тилшунослиги мисолида “дўст” ва “бегона” концептлари доирасида гендер нутқининг прагмалингвистик хусусиятларини ўрганиш ушбу концептсферага оид бирликларнинг лингвистик хусусиятлари очикланишига имкон беради. Бунда, аввало, тилшуносликнинг янги тадқиқот соҳаларидан бирига айланиб бораётган гендер лингвистикасига оид баъзи жиҳатларга тўхталиб ўтиш мақсадга мувофиқдир.

Гендер тадқиқотлари (гендерология) – «гендер» тушунчасига қаратилган илмий тадқиқотларнинг янги фанлараро соҳаси саналади. Гендер атамасини қўллашда биз аёллар ва эркеклар позицияларининг ижтимоий, маданий ва психологик хусусиятлари тўғрисида фикр юритамиз, яъни «гендер» атамаси табиий эмас, балки жинслараро фарқларнинг ижтимоий-маданий сабабини таъкидлашга асосий эътиборни қаратади.

XX асрнинг 60-70 йилларида Фарбда хотин-қизлар ҳаракати кенг тарқалиши натижасида тилшунослик кўпгина ижтимоий фанлардан ташқари гендер тадқиқотлари билан боғлиқ фанлар доирасига ҳам кира бошлади. Вақт ўтиши билан тил ва алоқа соҳасидаги гендер тадқиқотлари тадқиқотчилар эътиборини тобора жалб қила бошлади. Рус тилшунослигида мустақил илмий йўналиш – гендер лингвистикаси деб ҳам аталадиган лингвистик гендерология шаклланди. Бу йўналишда илк тадқиқотлар таниқли тилшунослар Е.И.Горошко, Е.А.Земская, А.В.Ваҳобов, Н.В.Телиа, Т.Б.Крючкова, А.В.Кирилина ва бошқалар томонидан олиб борилди.

Тил воситаларини танлашга жинс қандай таъсир кўрсатишини ўрганиш тилшуносликда янги тадқиқот соҳаси ҳисобланади. Гендер тушунчасига келсак, фанда гендер табиатининг ягона кўриниши ҳали ҳам мавжуд эмас.

Термин сифатида ушбу сўзнинг ўзи ўзбек тилида ҳам етарли таржимага эга эмас ва унинг имлоси ва талаффузи инглиз тилидан олинган. Шунинг учун инглиз тилидаги «гендер» сўзининг маъноси ва аҳамиятини тушуниш муҳимдир. В.К.Мюллернинг инглизча-русча луғатида жинс тушунчаси икки маънога эга: биринчиси – «грамматик жинс» ва иккинчиси – «гендер» ўйин белгиси, деб тушунтирилади.

С.И.Ожеговнинг изоҳли луғатида гендер категорияси сўзларнинг грамматик синфининг маъносидан ташқари (эркаклар, аёллар, жинсий алоқа) ва турли хил нарса ёки фаолият йўналиши, шунингдек, бир қатор авлодларни белгилаш (ва ҳайвонларнинг мавзуси – бир неча турларнинг бирлашмаси) сифатида изоҳланади.

Т.ДеЛорети турли мамлакатлар луғатларида «гендер» тоифасининг маъноси бўйича кичик экскурсия қилади. Шундай қилиб, инглиз тилининг (American Heritage Dictionary of English) луғатида «гендер» сўзи биринчи навбатда таснифлаш атамаси, жумладан, морфологик хусусият («грамматик гендер») сифатида белгиланади. Ушбу луғатда гендер сўзининг яна бир маъноси «жинс таснифи; жинс» дея изоҳланади. Роман тилларда грамматика ва жинс ўртасида яқинлик йўқ. Испан, италян ва француз жанрлари инсоннинг жинсни белгилаш билан ҳеч қандай алоқаси йўқ. Бунинг ўрнига бошқа сўз ишлатилади. Ва шунинг учун француз тилидан мослаштирилган сўз жанри бадиий ва адабий асарларни (жанрни) таснифлаш учун ишлатилади. Қизиғи шундаки, инглиз тили (эркак ёки аёл жинси бўлмаган жойда) жинсни жинсга ишора қилувчи категория сифатида қабул қилди.

Бундан ташқари, «Инглиз тилининг Америка мероси луғати»да жинснинг яна бир маъносини топишингиз мумкин – «вакиллик». «Гендер» атамаси бирор синф, гуруҳ, туркумга мансублигини кўрсатадиган (рус тилидаги «гендер» сўзининг маъноларидан бирига мос келадиган) муносабатларнинг ифодаланиши деб тушунилади. Бошқача қилиб айтганда, гендер объект (ёки мавжудлик) ва бошқалар ўртасида синф (гуруҳ) томонидан олдиндан белгиланган муносабатларни ўрнатади; бу тегишли муносабатдир.

Маълумки, тилшуносликда гендер нутқининг лингвистик ҳамда ижтимоий-психолингвистик хусусиятларига оид тадқиқотлар мавжуд. Гендер иерархияси ва жинсга асосланган хатти-ҳаракатлар табиатан белгиланмайди, балки жамият томонидан «қурилади», ижтимоий назорат ва маданий анъаналар институтлари томонидан белгиланади. Гендер муносабатлари ижтимоий ташкилотнинг муҳим жиҳати ҳисобланади. Унинг тизим хусусиятларини махсус тарзда ифодалайди ва нутқ субъектлари ўртасидаги муносабатларни тузади. Гендер муносабатлари тилда маданий жиҳатдан аниқланган стереотиплар шаклида белгиланиб, шахснинг хулқ-атвори, жумладан, нутқида ва унинг лисоний ижтимоийлашуви жараёнларида из қолдиради.

«Гендер» атамаси «аёл»га қарши «эркак»нинг ижтимоий, маданий ва психологик жиҳатларини тасвирлаш учун ишлатилган, яъни жамиятда инсонларни аёллар ва эркаклар сифатида белгилайдиган ўзига хос ва керакли бўлган хусусиятлар, меъёрлар, стереотиплар ва ролларни шакллантирадиган ҳамма нарсани англатади.

Оғзаки ва ёзма нутқ ҳосил қилишда ҳам гендер омили тил воситаларини танлаш ва бирлаштиришга бевосита таъсир кўрсатади. Бу тил сатҳида намоён бўладиган эркак ва аёл нутқи ўртасида маълум фарқлар мавжудлигини кўрсатади: сўз бойлиги (эркаклар ва аёллар луғатини ташкил этиш хусусиятлари), фонетика, морфология, имло, синтаксисда.

Тил ўз табиатига кўра нафақат антропоцентрик, балки андроцентрик, яъни биринчи навбатда, дунёнинг эркаклар кўринишини акс эттиради, чунки А.В.Кирилина таъкидлаганидек: “Андроцентризм христиан ва мусулмон маданиятларида фаолият кўрсатадиган барча тилларга хос бўлган, турли тилларда турли хил интенсивлик даражасида намоён бўлади, шунинг учун поэтикада адабий иш, бу жинс ва тактикани ҳисобга олиш керак. Шу нуқтаи назардан ҳам биологик, ҳам ижтимоий омиллардан келиб чиқадиган эркак ёки аёл ёзув услубларини аниқлаш табиийдир”.

Шундай қилиб, гендер объектга ёки шахсга синф ичидаги позицияни ва шунинг учун бошқа, аллақачон тузилган синфларга нисбатан позицияни белгилайди ёки топширади. Демак, жинс биологик жинснинг ижтимоий муносабати эмас, балки ҳар бир шахснинг ўзига хос ижтимоий муносабатлар нуқтаи назаридан намоён бўлишидир. Лоретининг сўзлари билан айтганда, гендер тизими жамиятдаги шахсларга қадриятлар (идентификация, нуфуз, ижтимоий иерархиядаги мақом)ни юкловчи тасаввурлар тизими ҳам социокультурал конструкция ҳамда семиотик воситадир.

Агар гендер ваколатхоналари турли маъноларга эга бўлган ижтимоий позициялар деб тушунилса, унда кимдир вакиллик қилиши ёки ўзларини аёл ёки эркак сифатида ифодалаш учун бундай таркибларнинг бутун тўпламини қабул қилиши демакдир. Жинсни қуриш ҳам маҳсулот, ҳам бошқаларни, ҳам ўзимизни ифодалаш жараёнидир. Шундай қилиб, биз шахснинг ижтимоий-маданий жинси, индивидуал шахс хусусиятларини ташкил этишнинг ижтимоий тахминлар ва меъёрлар, қадриятлар, реакциялар мажмуи деб хулоса қилишимиз мумкин.

Инсоннинг табиий жинси ва унинг ижтимоий «оқибатлари»ни ҳисобга олган гендер омили инсоннинг муҳим хусусиятларидан бири бўлиб, унинг ҳаёти давомида ўз шахсини англашига, шунингдек, жамиятнинг бошқа аъзолари томонидан нутқ мавзусини аниқлашига таъсир қилади. Патриархал жинсий маданиятда жинс инсоннинг биологик ва анатомик хусусиятлари билан чамбарчас боғланиб, меъёрий характериға эга бўлади.

Гендер омиллари тил воситаларини танлаш ва бирлаштиришга бевосита таъсир кўрсатади. Бу тил сатҳида намоён бўладиган эркак ва аёл нутқи ўртасида маълум фарқлар мавжудлигини кўрсатади. Яъни сўз бойлиги (эркаклар ва аёллар луғатини ташкил этиш хусусиятлари), фонетика, морфология, имло ва синтаксисда намоён қилади. Гендер стереотиплари стереотипнинг алоҳида ҳолати бўлиб, унинг барча хусусиятларини очиб беради. Гендер стереотиплари - бу иккала жинс вакилларининг фазилатлари, хусусиятлари ва хулқ-атвор нормалари ва уларнинг тилда акс этиши ҳақидаги маданий ва ижтимоий жиҳатдан аниқланган фикрлар. Гендер стереотипи тилда мустаҳкамланган, баҳолаш ифодаси билан чамбарчас боғлиқ ва у ёки бу жинс вакилларидан маълум турдаги хатти-ҳаракатларни кутишнинг шаклланишига таъсир қилади.

Гендер стереотипларининг пайдо бўлиши гендер муносабатлари модели тарихан шундай қурилганлиги билан боғлиқки, гендер фарқлари эркак ва аёлнинг шахсиятидаги индивидуал, сифат фарқларидан устун туради. Платонда аллақачон ҳамма аёллар эркаклардан фарқ қилади деган ишончни топиш мумкин: «... ўз табиатига кўра, аёл ҳам, эркак ҳам барча ишларда иштирок этиши мумкин, аммо аёл ҳамма нарсада эркакдан заифдир.

Эркак ва аёлга нисбатан стереотипик тарзда икки томонлама қарама-қаршиликлар мавжуд:

Мустаҳкамлик интуитивлик, мавҳумлик конкретликдир. Аввало, эркаклик изчиллик билан, аёллик эса сезги билан боғлиқ. «Эркак тафаккури умумлаштиришга мойиллик, мавҳумлик билан ажралиб туради ... эркак янада оқилона.» «Эркак ва аёлнинг ўз-ўзини англаши ҳар бирининг ўзига хос хусусиятларига эга: эркак мантиқий,

ташаббускор; аёл инстинктив, ўзини ўзи беришга мойил, соддалик ва покликнинг мантиқсиз ва шахсиз донолиги билан доно». Шу билан бирга, аёллар ўзига хос нарсаларга кизиқишади, улар аклий фаолиятида ўзига хосдир. Амалий ва гуманитар фанлар одатда аёл интеллектига жой очади.

Аммо одатий стереотиплар ҳамма одамларга тегишли бўлишига қарамай, улар шахсий мулоқотни қамраб олмайди. Мисол учун, тадқиқотлар шуни кўрсатадики, баъзида можароли вазиятларда аёллар душманлик қиладилар, эркаклар эса тинч йўл тутишади ёки низолардан бутунлай қочишга ҳаракат қилишади. Шундай қилиб, баъзи бир стереотипларга риоя қилган ҳолда, маълум бир шароитда (айниқса, одамлар бир-бирлари билан таниш бўлмаганда) эркаклар ва аёлларнинг хатти-ҳаракатларини тахмин қилиш ва белгиланган меъёрлар қачон устунлигини кўриш мумкин. Шунга қарамай, стереотиплар гендер фарқларининг нутққа таъсирини ўрганишда муҳим нукта ҳисобланади, чунки улар нафақат «худди шундай», балки жамият меъёрларига мувофиқ «бўлиши керак бўлган» нукталарини ҳам кўрсатади.

Аёллар ўз ҳис-туйғуларини қарама-қарши жинсдаги одамларга нисбатан эркинроқ ифода этадилар, улар шахслараро масофаларнинг кенг доирасига эга, уларнинг ҳар бири одам билан маълум даражада яқинлик даражасини кўрсатади. Аёл мулоқот услуби субординацияли ёки ижтимоий жиҳатдан керакли хулқ-атвор стратегиялари билан тавсифланган шахслараро муносабатлар билан боғлиқ бўлиб, бу аёлнинг сезига кўпроқ таянишини кўрсатади. Аёл нутқида эпитет ва ҳиссий рангдаги қўшимчалардан фойдаланиш доимий ходисадир. Аёлнинг нарса ва ходисаларни баҳолаш учун ўз тизими мавжуд. Ҳар қандай, ҳатто энг кичик тафсилот ҳам баёнотга ўзига хос хусусиятни беради, ҳозирги вазиятни ва бу вазиятда аёлнинг ҳиссий характерини тўғри етказишга ёрдам беради.

Аёллар ўз нутқида мақол, матал, ибора, тасвирий ифода ва лофлардан унумли фойдаланади. Ўзбек ва инглиз аёлларнинг менталитет нуктаи назаридан ўзига хос сезиларли фарқлари бор. Хусусан, таъсирчанликни ифодаловчи ундов ва модал сўзлар, юкламалардан ташқари ҳурмат маъносини ифодаловчи грамматик воситаларни қўллаш ҳам муайян даражада фарқланади. Инглиз тилида сўзлашувчи хотин-қизлар, аёллар дастлаб танишган эркак билан сизлашиб мулоқот қилади, кейинчалик муносабатлар синалгандан сўнг яқин олиш учун сенсирашга ўтилади. Ўзбек аёллари эса, баъзи нутқ вазиятларида танишган, бирга ўқиб ёки ишлаб юрган пайтларида ёшлари тенг бўлса, сенсираб гаплашади, турмуш қурилса ёки яқинлашса, сизланади.

Учинчи босқичда матнларни лингвистик таҳлил қилиш ва тилнинг турли бирликларининг миқдор ва таркиби ва ниҳоят, тўртинчи босқичда турли гендер гуруҳларига мансуб сўзловчи томонидан тил воситаларидан фойдаланиш тенденцияларини аниқлаш ҳамда аниқланган қолипларни кўриб чиқиш ва замонавий бадиий асар матнида гендер аспектининг ролини баҳолашдан иборат бўлди.

Дўст ва бегона концептосферасидаги бирликларнинг гендер хосланганлик масаласига эътибор қаратиш ушбу тизимдаги лингвистик бирликларнинг дискурда воқеланиш хусусиятларини тўлиқроқ намоён бўлишига ёрдам беради. Ҳар иккала тилда ҳам концептосфера таркибидаги муайян тил бирликлари гендерологик хусусиятларни намоён қилади. Ўзбек тилида дўст концептига оид ген-

дерологик бирликлар хусусида гап борганда, дўст ва дугона лексемалари ўзаро оппозиция муносабатида киришади. Дугона лексемаси изоҳли луғатда қуйидагича изоҳланади.

ДУГОНА \ф. < — иккита, жуфт] 1 Ўртоқ, дўст (хотин-кизлар ҳақида). Салом, менинг азиз дугоналарим, Азизим, лобарим, чеварим, кизлар. Зулфия. Тўлғоний қўшниларининг уйида, дугоналари орасида ўтирарди. С.Сиев, Аваз. Давру давронингизда биз ҳам тўйиб хандалак ейлик, дугонажон! О.Ёкубов, Эр бошига иш тушса.

2 Шерик, жуфт. Кўксув билан Оксув икки дугона, дилбар, Икки ёқдан тоғ бағридан ўйноқлаб келар. Шайхзода. Уруглик ерда ўса бошлагач, аввал дугона қилдим (бир жойда икки туп қўйдим), сўнгра ягона қилдим. С.Айний, Эсдаликлар.

Берилган изоҳдан ҳам кўришимиз мумкинки, дугона лексемасининг эмоционал-экспрессив маъно майдонида аёлларга хос латифлик ва назокат бўёқлари ҳам учрайди. Дугона лексемаси бадий дискурс ичида вокеланганда социопрагматик ҳамда социолингвистик хусусиятлари ҳам намоён бўлади. Бадий дискурсда дугона семантик маъноси ўртоқ лексемаси билан ҳам берилади.

Оҳ, шу топда Салтанатхон бўлсайди! Шу сирларни очиб бериб, бунинг кўнглини тинчлатармидикин? Балки бу сирларни у ҳам билмас?.. Билса аравада айтмасмиди? Йўл бўйи гаплашиб келиб, ҳеч нарса демади-ку. Ё яширармикин? Яширса унинг дўстлиги қаерда қолди? Одам дўст бўлармиди, қалай! Ушбу парчада қўлланган дўстлик сўзи концепт маъносида дўстликка хос семантик мазмунни англатиш учун хизмат қилади.

Эркаклар нутқида эса кўпроқ ошна, оғайни, дўст, шерик, жигар, жўра каби лексемаларнинг ишлатилиши кузатилади. Тоғай Муроднинг “От кишнаган оқшом” қиссасидаги қуйидаги диалогда ошна лексемасининг қўлланганлигини кўришимиз мумкин.

Адабиётлар:

1. Слышкин Г.Г. От текста к символу: лингвокультурные концепты прецедентных текстов в сознании и дискурсе. – М.: Academia. – 2000. –128 с
2. Соколова О. В. Категория фрейма в когнитивной лингвистике// Вестник АГТУ. –2007. № 1 (36)-236-238. – С236.
3. Степанов Ю. С. Константы: Словарь русской культуры. Опыт исследования/ Ю. С. Степанов. – М.: Школа «Языки русской культуры». – 1997. – 990 с.
4. Сухонослова С. В. Теория фреймов: возможности исследования повседневности //Человек в мире культуры. – 2012. – №. 2.С.29-34.
5. Турсунов У., Мухторов Ж., Рахматуллаев Ш. Ҳозирги ўзбек адабий тили. – Т.: Ўзбекистон, 1992. – 399 б.
6. Усманова Ш. Маданиятлараро мулоқотда лақналарнинг ўрни // Лингвист. Илмий мақолалар тўплами.
7. Шомақсудов А. ва бошқ. Ўзбек тили стилистикаси. – Т., Ўқитувчи, 1983.– Б.236.

РЕЗЮМЕ

Ушбу мақола гендер тилшунослигининг ўзига хос хусусиятларини аниқлаш дўст ва бегона концептосферасига мансуб тил бирликларининг гендерологик хусусиятларини аниқлаштиришга йўл очади.

РЕЗЮМЕ

В данной статье выявляются специфические черты гендерной лингвистики и подготавливается уточнение гендерологических особенностей языковых единиц, входящих в концепт друг и чужой.

SUMMARY

This article identifies the specific features of gender linguistics and paves the way for clarifying the genderological features of language units belonging to the concept of friend and stranger.